

عدالت و حاکمیت راهبردهای اساسی نیل به پایداری محیط زیست

(نگاه حقوقی ریو+۲۰ به توسعه پایدار)

لعبت تقوی^۱

فرهاد دبیری^۱

سبحان طیبی^{۲*}

Sobhantayebi@yahoo.com

چکیده

اجلاس ریو ۲۰+ در حالی از ۲۰ ژوئن ۲۰۱۲ (۳۱ خرداد ماه ۱۳۹۱) آغاز به کار کرد که به دنبال اهدافی مشخص در مسیر توسعه پایدار جهانی بود و با محوریت اقتصاد سبز، توسعه پایدار و حاکمیت بین المللی زیست محیطی مسایل و اهداف مشخصی را دنبال می نمود. این گردهمایی عظیم جهانی روند کاری خود را بر اساس اصول بنیادین عدالت، حاکمیت و توسعه پایدار پایه گذاری کرده و در انتظار مساعدت حاکمان جهانی و اعضای ملل متحد در جهت دستیابی به توسعه نوین پایدار در قرن ۲۱ و حکومت جهانی قانون می باشد. ریو ۲۰+ به دنبال تحقق اهدافی همچون: مشارکت در اصول توسعه پایدار، ارزیابی اجرای نتایج اجلاس جهانی توسعه پایدار در بیست سال گذشته، بررسی نتایج بدست آمده، همچنین توجه بر اجرای قوانین ملی و بین المللی زیست محیطی و بررسی اقدامات در جهت دستیابی به اولویت های پایداری و عدالت اجتماعی به منظور رسیدن به توسعه پایدار است. اگرچه می بایست به این نکته توجه نمود که اعضای جامعه جهانی نیز بایستی فراتر از ریو ۲۰+ بیندیشند و به دنبال تثبیت یک چارچوب مستحکم در جهت تقویت قواعد بین المللی زیست محیطی و ارایه راهکارهای موثر در چارچوب سیاست زیست محیطی برای آینده جهان باشند. در مقاله حاضر روند شکل گیری و اهداف مد نظر این کنفرانس مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته شده است.

کلمات کلیدی: اجلاس ریو ۲۰+، محیط زیست جهانی، حاکمیت بین المللی محیط زیست، توسعه پایدار.

۱- استادیار، دانشکده محیط زیست و انرژی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران

۲- دانشجوی دکترای حقوق محیط زیست، دانشکده محیط زیست و انرژی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران* (مسئول مکاتبات).

مقدمه

تبیین و تعریف مفهوم توسعه پایدار عبارت است از توسعه ای که نیازهای زمان حال را برآورده سازد بدون آنکه توانایی نسل های آینده در برآورده سازی نیازهایشان به خطر اندازد. در این تعریف دو مفهوم کلیدی وجود دارد: مفهوم "نیازها" به ویژه نیازهای اساسی جهان فقیر، به کدام اولویت مهمتر باید تخصیص داده شود؛ و موضوع "محدودیت" که به واسطه ی شرایط فناوری و سازمان اجتماعی و توانایی های محیطی برای دستیابی به نیازهای اکنون و آینده تحمیل شده است (۱).

گسترش آلودگی های زیست محیطی موجب شد که در برخی از کشورهای پیشرفته و صنعتی و سپس در سطح جهان اقداماتی برای جلوگیری از آلودگی محیط زیست، جلوگیری از تخریب منابع و استفاده پایدار از آنها صورت گیرد. بر این اساس دهه های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ را باید دوره ی بیداری و آگاهی در زمینه ی محیط زیست دانست (۲). در این دوره بشر به علایم تهدید کننده ی حیاط پی برد و دریافت تشکیل کنفرانسها و تصویب اسناد بین المللی متعدد جهت حفاظت و همسویی با توسعه پایدار ضروری است (۳).

شایان ذکر است که حقوق بین الملل محیط زیست مجموعه قواعد حقوقی بین المللی است که هدف آن حفاظت از محیط زیست است. در واقع مسایل و مشکلات زیست محیطی باعث شد که ضرورت تدوین مقررات زیست محیطی در سطح بین المللی، پیش از پیش احساس شود از این زمان به بعد بود که نحوه ی نگرش و برخورد با مساله ی محیط زیست کاملاً عوض شد و تحت فشار افکار عمومی کم کم جنبه ی بین المللی به خود گرفت، محیط زیست به عنوان یک مجموعه مطرح گردید؛ در سطح داخلی، متون قانونی برای حفاظت از محیط زیست افزایش چشمگیری یافت و دولت ها، نهادهای اداری ویژه ای را برای مقابله با آلودگی ایجاد نمودند؛ سازمان های بین المللی نیز به نوبه ی خود در مقابل مسایل مطروحه ی جدید، عکس العمل مناسب و قوی نشان دادند و فصل جدیدی آغاز شد (۴).

با وجود برگزاری کنفرانس های بین المللی بسیار و تحولات مهم در زمینه حقوق محیط زیست، می توان اذعان نمود که اکثریت کنفرانس های مذکور به مبحث توسعه پایدار بطور یک جانبه توجه نموده اند و به جوانب دیگر مباحث حاکمیت بین المللی زیست محیطی کمتر توجه شده است. در واقع تمامی تلاش های جهانی در حوزه محیط زیست در راستای اجرای موثر قوانین بین المللی زیست محیطی جهت بهبود وضعیت کلی محیط زیست جهانی می باشد. این روند نیازمند عزم قاطع دولت های جهان به سوی توسعه نوین پایدار بر محوریت توسعه پایدار، حاکمیت بین المللی زیست محیطی و اقتصاد سبز می باشد که همانا مشارکت آگاهانه در جهت اجرای قوانین بین المللی را به منظور جلوگیری از تهدیدهای پیش روی محیط زیست جهانی و اشاعه حفاظت از منابع طبیعی و توسعه پایدار می طلبد. با این وصف کمیسیون توسعه پایدار سازمان ملل متحد از قریب دو سال پیش در حال سازماندهی اجلاس سران زمین تحت عنوان ریو+۲۰ با موضوع اقتصاد سبز و فقر زدایی و همچنین چارچوب نهادینه توسعه پایدار می باشد^۱.

هدف کلی از این گردهمایی جهانی ایجاد چشم انداز مشترک و اصول مورد توافق کسانی است که با کلیت موضوع موافق هستند و هدف غائی آن ها هدایت به سوی نگاه ویژه به قوانین زیست محیطی و دستیابی به توسعه پایدار است. نقش و روابط درونی قانون، عدالت و حاکمیت به عنوان ابعاد اساسی و بنیادی پایداری محیط زیست و همچنین سازگاری با محیط زیست به عنوان جزء لاینفک قانون، عدالت و حاکمیت برای توسعه پایدار از مهم ترین دیدگاه های شرکت کنندگان در این اجلاس به شمار می آیند (۵).

همچنین شرکت کنندگان دیدگاه ها و نظرات خود را در رابطه با چشم انداز آتی محیط زیست جهانی و توسعه نوین پایدار ابراز داشته و تجربیات خود را در خصوص اجرای موثر قواعد زیست محیطی و سیاست های کاربردی در این

۱- برگزاری کنفرانس جهانی ریو+۲۰ طی قطع نامه سال ۲۰۰۹مجمع عمومی سازمان ملل متحد به تصویب رسید.

موجود در جهت توسعه پایدار، بررسی چالش های جدید و نوظهور زیست محیطی برگزار شد. در این راستا سه محور اصلی کنفرانس اقتصاد سبز در جهت توسعه پایدار با تاکید بر ریشه کنی فقر، چارچوب نهادینه برای توسعه پایدار و حاکمیت بین المللی زیست محیطی مدنظر بود. می توان اذعان داشت که کنفرانس ریو+۲۰ یک نقطه عطف و گام بسیار مهمی جهت دستیابی به توسعه پایدار و بهبود وضعیت محیط زیست جهانی می باشد (۷).

سیر تحول و دستاوردهای کنفرانس های بین المللی محیط زیست (تا اجلاس ریو+ ۲۰)

زمینه به اشتراک گذاشته اند. در واقع کنفرانس ریو+۲۰ نقطه نهایی تصویب تصمیم گیری های نشست های مقدماتی حقوقی است که اولین جلسه مقدماتی در کوالالمپور و دومین نشست در بوینس آیرس برای نهایی کردن ساختار کنفرانس وموضوعات مورد بحث برگزار گردید (۶).

اجلاس ریو+۲۰ در راستای بزرگداشت چهلمین سالگرد کنفرانس استکهلم ۱۹۷۲ و بیستمین سالگرد کنفرانس ریو ۱۹۹۲ در سطح سران دولت ها و نمایندگان عالی رتبه کشورها و سازمان های بین المللی و نهادهای غیردولتی با تاکید بر تجدید تعهد سیاسی به توسعه پایدار، ارزیابی پیشرفت های

عنوان و زمان اجلاس	وضعیت و شرح اجلاس	خروجی اجلاس یا تصمیمات	دستاوردها
کنفرانس سازمان ملل متحد درباره انسان و محیط زیست معروف به کنفرانس استکهلم محل برگزاری: سوئد - زمان: ژوئن ۱۹۷۲	<ul style="list-style-type: none"> • اجلاس از ۵ الی ۱۶ ژوئن ۱۹۷۲ با شرکت ۱۱۳ کشور و بیش از ۵۰۰۰ نفر از نمایندگان کشورها و سازمان های بین الدولی و سازمان های غیردولتی در استکهلم تشکیل شد. • بیش از ۵۰ نفر از سران کشورها در مراسم اختتامیه حضور داشتند. • اجلاس در ۳ کمیته اصلی کار خود را آغاز کرد. 	<ul style="list-style-type: none"> • سند حقوقی-سیاسی به صورت اعلامیه مشتمل بر یک مقدمه ۷ بندی و ۲۶ اصل. • سند اجرایی-فنی بصورت برنامه عمل مشتمل بر ۱۰۹ قطعنامه . 	<ul style="list-style-type: none"> • شکل گیری برنامه محیط زیست ملل متحد (UNEP) مستند و ناشی از اصل ۲۵ اعلامیه استکهلم • فراهم شدن زمینه توسعه حقوق بین الملل محیط زیست و آغاز روند شکل گیری معاهدات متعدد زیست محیطی • تأثیر تصمیمات بین المللی ناشی از اجلاس استکهلم در شکل گیری یا تسریع تصمیمات ملی و اثرگذاری در قلمرو ملی کشورها و توسعه حقوق ملی محیط زیست • آغاز دوره سوم از مناسبات و روابط انسان و محیط زیست (انسان و طبیعت)
کنفرانس سازمان ملل متحد درباره توسعه و محیط زیست معروف به اجلاس زمین یا اجلاس ریو محل برگزاری: برزیل - ریودوژانیرو زمان: ژوئن ۱۱۹۲	<ul style="list-style-type: none"> • اجلاس از ۳ تا ۱۴ ژوئن (در بیستمین سالگرد کنفرانس استکهلم) در ریودوژانیرو تشکیل شد. در این اجلاس نمایندگان ۱۷۲ کشور و سازمان های غیردولتی تا حدود ۱۰ هزار نفر شرکت داشتند. • بیش از ۱۱۰ نفر از سران کشورها (یا ۱۱۶ نفر) در روز اختتامیه حضور داشتند. تعداد 	<ul style="list-style-type: none"> • سند حقوقی-سیاسی تحت عنوان اعلامیه ریو مشتمل بر ۲۷ اصل. • سند اجرایی و فنی بنام دستور کار ۲۱ مشتمل بر ۴۰ فصل (در قالب ۴ محور اصلی) این سند غیرالزام آور به عنوان دستوری برای توسعه پایدار و شیوه زندگی بشر برای قرن بیستم بدلیل 	<ul style="list-style-type: none"> • نهادینه شدن مباحث پایه ای محیط زیست به عنوان چالش های اصلی توسعه در کره زمین • توجه به ۴ موضوع چالش برانگیز جهانی برای تصمیم گیری های نهادی مهم بین المللی از جمله اجلاس هزاره - بانک جهانی، شامل: • حفاظت از جو (تغییرات آب و هوا و لایه ازن) • حفاظت از اقیانوس ها

<ul style="list-style-type: none"> • حفاظت از تنوع زیستی • معضل انرژی و انرژی های تجدید پذیر • تقویت و توسعه تسهیلات جهانی محیط زیست • فراهم شدن زمینه انعقاد معاهده بیابان زدایی 	<p>نگرش همه جانبه از اهمیت خاصی برخوردار است.</p> <ul style="list-style-type: none"> • دو سند مهم الزام آور شامل: کنوانسیون چهارچوبی سازمان ملل در مورد تغییر اقلیم و کنوانسیون تنوع زیستی • یک سند غیرالزام آور بنام اصول جنگل یا اصول احترام به جنگل که بیشتر جنبه توصیه ای داشت. 	<p>نمایندگان رسانه ها حدود ۹۰۰۰ نفر بود. تعداد اعضای هیات نمایندگان ایران ۸۰ نفر بود که در بین دول شرکت کننده متوسط تلقی می شود. در بین کشورها (برزیل-آمریکا-ژاپن بیشترین شرکت کننده را داشتند).</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • هدف این اجلاس مرور ۱۰ سال تلاش و عملکرد اجلاس ریو بوده، معینا این کنفرانس در برنامه اجرایی بر روی چند عامل در جهت اجرایی کردن نتایج ریو و دستور کار ۲۱ تاکید نمود و عمدتاً عبارت بودند از: • فقر زدایی • اصلاح الگوی تولید و مصرف • مدیریت منابع طبیعی پایه • سلامت • جهانی شدن 	<ul style="list-style-type: none"> • سند حقوقی- سیاسی به صورت اعلامیه ژوهانسبورگ مشتمل بر ۳۷ بند. • برنامه عمل یا برنامه اجرایی مشتمل بر ۱۰ فصل. 	<ul style="list-style-type: none"> • این اجلاس از ۲۶ اگوست تا ۴ سپتامبر ۲۰۰۲ با مشارکت بیش از ۱۷۰ کشور جهان و حضور بیش از ۵ هزار نفر از نمایندگان دولت ها، سازمان های غیردولتی و تعداد بیشماری از خبرنگاران در ژوهانسبورگ تشکیل شد. • حضور نمایندگان NGO ها در این اجلاس چشمگیر بود. • فعالیت گروه ۷۷ و غیرمتعهد ها به نسبت کنفرانس های قبلی نیز بیشتر بود. 	<p>کنفرانس جهانی توسعه پایدار معروف به اجلاس ژوهانسبورگ محل برگزاری: آفریقای جنوبی- ژوهانسبورگ زمان: اگوست ۲۰۰۲</p>

تلاش های بین المللی برای برگزاری اجلاس ریو+۲۰

نشست کوالامپور

نخستین نشست مقدماتی در خصوص کنفرانس جهانی عدالت، حاکمیت و قانون برای سازگاری با محیط زیست به تاریخ ۱۳ و ۱۴ اکتبر ۲۰۱۱ در مالزی با هدف آماده سازی جهانی از منظر حقوقی موضوعات مورد بحث در ریو برگزار گردید. در این نشست بیانیه هایی ارائه گردید که رویکرد آن ها درباره اندیشه اولیه در رابطه با کنفرانس ریو در راستای عدالت، حاکمیت و قانون، شکاف ها در اجرای قوانین زیست محیطی در سطح ملی، منطقه ای و جهانی، شکل گیری یک سیستم اداره امور بین المللی زیست محیطی، اداره موثر ملی محیط زیست،

اداره امور محیط زیست و اقتصاد سبز، چگونگی اجرای قوانین زیست محیطی جهانی، الویت های اساسی پایدار برای نسل های آینده و حقوق بشر و محیط زیست بوده است (۹). مهم ترین دیدگاه شرکت کنندگان متشکل از قضات، ضابطین حقوقی و حقوق دانان در نشست مقدماتی مالزی عبارتند از:

- نقش نمایندگان حقوقی جوامع بزرگ در پیشبرد تلاش ها ملی و بین المللی در جهت اهداف پایدار زیست محیطی
- استفاده از قوانین بین المللی زیست محیطی در جهت توسعه پایدار
- نگاه ویژه به عدالت اجتماعی و ارزیابی اثرات زیست محیطی اصول مربوط دسترسی به اطلاعات،

- مشارکت عمومی و برخی ملاحظات زیست محیطی، توسعه تصمیم‌گیری‌های قضائی و استفاده گسترده تر از ممیزی زیست محیطی
 - به رسمیت شناختن عدالت زیست محیطی در جهت ریشه‌کنی فقر و جلوگیری از تخریب محیط زیست و کاهش تغییرات آب و هوایی
 - استفاده و تقویت ظرفیت‌های موجود در جهت پایداری زیست محیطی
 - تقویت پایه‌های حقوقی برای توسعه پایدار محیط زیست و حقوق بشر
 - اصلاح توافق‌نامه‌های زیست محیطی در کمک به روند توسعه زیست محیطی
 - تقویت حاکمیت بین‌المللی زیست محیطی در جهت پایداری
 - رفع چالش‌های مربوط به امنیت غذایی، انرژی، بهداشت، کشاورزی، آب و کاهش فقر
 - نیاز به یک سیستم یکپارچه در جهت تثبیت توافق‌نامه‌های چندجانبه زیست محیطی
 - استفاده بهینه از تکنولوژی
 - اتحاد نظام جهانی در خصوص محیط زیست، صلح و امنیت بین‌المللی
 - سیاستگذاری، ارزیابی، تامین مالی، فن‌آوری در جهت رسیدن به توسعه پایدار
 - ظرفیت‌سازی در سطح ملی به منظور افزایش همکاری‌های ملی و منطقه‌ای با استفاده از موافقت‌نامه‌های چندجانبه زیست محیطی
 - ایجاد ساختار جدید تحت عنوان سازمان محیط زیست جهانی^۱ و ترویج همکاری با سازمان تجارت جهانی و حمایت عمومی از ساختار جدید براساس برنامه محیط زیست سازمان ملل متحد
 - تشویق در جهت توسعه تدریجی حقوق محیط زیست و توسعه این مقوله در قوانین اساسی کشورها
 - مساعدت و همکاری منطقه‌ای و بین‌المللی و به اشتراک گذاری تجربیات زیست محیطی و نگاه ویژه به قوانین بین‌الملل محیط زیست، قواعد عرفی و معاهدات
 - به رسمیت شناختن نهادها در سطح ملی و پیاده‌سازی سازوکار و فرآیند پاسخگوئی به اجرای قوانین زیست محیطی
 - فراهم آوردن ساز و کارهای مقابله با جرایم زیست محیطی و ایجاد دادگاه‌های تخصصی مربوط به مسایل زیست محیطی
- نشست بونوس آیرس**
- دومین نشست مقدماتی در خصوص عدالت، حاکمیت و قانونگذاری زیست محیطی مرتبط با اجلاس ریو+۲۰ به تاریخ ۲۳ و ۲۴ آوریل ۲۰۱۲ در آرژانتین با هدف پیشبرد بحث‌های نشست اول و اجماع در خصوص مباحث مربوط به عدالت، حاکمیت و قانون جهت آماده‌سازی سند کنفرانس ریو برگزار گردید. در نشست مذکور بیانیه‌هایی پیرامون مبحث اقتصاد سبز، توسعه پایدار، ریشه‌کنی فقر و یک چارچوب موثری برای توسعه پایدار ارائه گردید. اهم نظرات ابراز شده در دومین نشست مقدماتی ریو+۲۰ عبارتند از:
- ابراز نگرانی در رابطه با تخریب محیط زیست طبیعی، زیست بوم‌ها و منابع حیاتی طبیعی
 - عدالت اجتماعی، حاکمیت زیست محیطی و توسعه حقوق محیط زیست
 - به رسمیت شناختن حاکمیت قانون، استفاده از استانداردهای مناسب در شفافیت مسایل، حفاظت و ارتقاء حقوق بشر، تعهد به حقوق نسل‌ها، دستیابی به توسعه پایدار و اقتصاد زیست محیطی
 - تاکید بر نقش قانون به عنوان یک ابزار با ارزش
 - دسترسی به اطلاعات در راستای توسعه پایدار
 - نگرانی از عدم اجرای دستاوردهای مهم زیست محیطی و عدم توجه به کنوانسیون‌ها و معاهدات زیست محیطی

۱- پیشنهاد نخست وزیرمالزی، نجیب رزاق بوده است.

عدالت اجتماعی و حاکمیت زیست محیطی پایدار داشته است. همچنین در رابطه با حاکمیت به مواردی چون: شکل گیری چارچوب حاکمیت بین المللی برای محیط زیست پایدار، ارتباط بین چارچوب حاکمیت زیست محیطی و اقتصاد سبز، حاکمیت ملی زیست محیطی موثر به عنوان کلید توسعه پایدار، افزایش نظارت حاکمیت زیست محیطی برای توسعه پایدار، بهبود عملکرد ملی در ارزیابی زیست محیطی و حمایت بهتر از حاکمیت و مدیریت، قانون، شکاف در اجرای قوانین محیط زیست در سطح ملی، منطقه ای و جهانی و ایجاد دوگانگی مابین قوانین ملی و جهانی محیط زیست توجه شود (۱۱).

چارچوب ساختاری در اجلاس ریو+۲۰

در اجلاس ریو+۲۰ چارچوب ساختاری توسعه پایدار به شرح ذیل طراحی گردید:

- یکپارچگی متعادل ابعاد سه گانه توسعه پایدار (محیط زیست، اقتصادی و اجتماعی)
- توجه به تمامی موضوعات متقاطع به منظور همکاری در اجرای توسعه پایدار، بر اساس رویکرد عمل گرا و نتیجه محور،
- توجه به اهمیت پیوندهای میان موضوعات و چالش های کلیدی و ضرورت یک رویکرد سازمان یافته برای آن ها در تمامی سطوح مربوط به توسعه پایدار؛
- بهبود انسجام، کاهش از هم گسستگی و هم پوشانی و افزایش اثر بخشی، کارایی و شفافیت در تقویت همکاری و هماهنگی ها؛
- افزایش مشارکت موثر و کامل تمام کشورها در فرآیند تصمیم گیری ها؛
- تعامل رهبران عالی رتبه سیاسی، در ارایه رهنمودهای سیاسی و شناسایی اقدامات ویژه برای ارتقای اجرای موثر توسعه پایدار با تبادل تجربیات و دانش ها؛
- ارتباط علم با سیاست از طریق ارزیابی های علمی شفاف، فراگیر و مبتنی بر شواهد و همچنین

- بهبود اثر بخشی حاکمیت زیست محیطی برای دستیابی به توسعه پایدار و عدالت اجتماعی و حمایت موثر از نهادهای بین المللی زیست محیطی
- تخصیص منابع کافی و تعهد به بالا بردن سطح آگاهی و تقویت ظرفیت های آموزشی به ویژه در کشورهای در حال توسعه و اجرای رژیم های حقوقی
- نگاه ویژه به عناصر اصلی کنفرانس از جمله عدالت اجتماعی و محیط زیست پایدار، چالش های زیست محیطی در سطح ملی، منطقه ای و جهانی و آینده حقوق محیط زیست

کنفرانس جهانی ریو+۲۰

اجلاس ریو+۲۰ در سطح سران دولت ها و نمایندگان عالی رتبه با امعان نظر به اهدافی همچون تجدید تعهد سیاسی در جهت نیل به توسعه پایدار، ارزیابی پیشرفت های عمده در توسعه پایدار، بررسی چالش های نوظهور زیست محیطی با محوریت اقتصاد سبز و ریشه کنی فقر، توسعه پایدار و حاکمیت بین المللی زیست محیطی از تاریخ ۲۰ ژوئن ۲۰۱۲ در برزیل برگزار شد.

کنفرانسی که بر پایه عدالت، حاکمیت و قانون و سازگاری آن با محیط زیست طراحی شده بود اهدافی از قبیل ذیل را دنبال نمود:

- مشارکت فعال در نیل به توسعه پایدار
- ارزیابی پیشرفت اجرای قوانین ملی و بین المللی
- حمایت موثر از حاکمیت زیست محیطی در سطوح ملی و بین المللی
- نیل به عدالت اجتماعی، حقوق و کرامت انسانی (۱۰).

این اجلاس دارای یک کمیته مشورتی بین المللی که نمایندگان عالی رتبه کشورها در آن به مشارکت می پردازند و دارای یک کمیته اجرایی و راهبردی است و در این راستا دبیرخانه یونپ به لحاظ فنی و پشتیبانی کمیسیون توسعه پایدار را حمایت می کند.

شایان ذکر است که اجلاس ریو+۲۰ توجه ویژه ای به مبنای عدالت زیست محیطی و حقوق بشر محیط زیست و نیز

ظرفیت سازی

- افزایش ظرفیت سازی برای توسعه پایدار و تقویت همکاریهای علمی و فنی
- توسعه منابع انسانی از جمله آموزش، تبادل تجربیات و تخصص ها، انتقال دانش و کمکهای فنی برای گسترش ظرفیت ها

تجارت

- توجه به تجارت بین المللی به عنوان موتور برای توسعه و رشد اقتصادی پایدار، همچنین بر نقش بسیار مهمی که سیستم های تجاری چندجانبه جهانی مبتنی بر قوانین غیر تبعیض آمیز که می توانند در تحریک رشد اقتصادی و توسعه در سراسر جهان و در پیشبرد آن ها به سمت توسعه پایدار ایفا نمایند، می بایست توجه نمود.

دفتر ثبت تعهدات

- تأسیس دفتری جهت ثبت کلیه تعهدات داوطلبانه مطروحه در کنفرانس توسعه پایدار ملل متحد، که توسط تمامی ذینفعان و شبکه های آن ها برای اجرای سیاست ها، طرح ها، برنامه ها، پروژه ها و اقدامات مستحکم برای ارتقای توسعه پایدار و ریشه کنی فقر، بیان می شود و می بایست اطلاعات مذکور قابل دسترس برای عموم باشد(۱۲).

نقش کنفرانس ریو+۲۰ در حمایت از محیط زیست

بین المللی

در اجلاس ریو یکی از اولویت های بسیار مهم و فراگیر پرداختن به موضوع حاکمیت بین المللی در جهت توسعه پایدار می باشد که در این راستا جهت اصلاح چارچوب حاکمیت بین المللی، پیشنهادهای آرایه شده است:

- تغییر کمیته توسعه پایدار به شورای توسعه پایدار تحت نظر مجمع عمومی سازمان ملل متحد
- تغییر شورای **قیمومیت** سازمان ملل به شورای توسعه پایدار تحت نظر شورای امنیت که به چالش های توسعه از جمله تغییرات آب و هوایی

- دسترسی به داده های قابل اعتماد، مرتبط و به موقع در حوزه های مرتبط با ابعاد سه گانه توسعه پایدار، در این راستا، تقویت مشارکت تمامی کشورها در فرآیند بین المللی توسعه پایدار و ظرفیت سازی به ویژه برای کشورهای در حال توسعه، جهت انجام پایش و ارزیابی مدنظر می باشد،
- مشارکت و تعامل موثر جامعه مدنی و دیگر ذینفعان مرتبط در مجامع بین المللی و بطور کلی ارتقای مشارکت عمومی گسترده و شفاف برای اجرای اهداف توسعه پایدار ؛
- ایجاد برنامه پایش جهت بررسی و بازبینی پیشرفت های اجرای تمامی تعهدات بیان شده در راستای توسعه پایدار (۱۲).

چارچوب اجرایی در اجلاس ریو+۲۰

ابزارهای اجرایی تعیین شده در دستور کار ۲۱، برنامه اجرایی ژوهانسبورگ، اجماع مونترال، کنفرانس بین المللی تأمین مالی توسعه، و بیانیه دوحه در خصوص تأمین منابع مالی برای توسعه، به منظور دستیابی به انتقال و تبدیل کامل و موثر تعهدات توسعه پایدار به نتایج عملی، از ضروریات امر تلقی شده است.

در اجلاس ریو+۲۰ چارچوب اجرایی توسعه پایدار به شرح ذیل طراحی گردید:

تأمین منابع مالی

- افزایش حمایت مالی برای تمامی کشورها جهت نیل به اهداف توسعه پایدار
- حمایت مالی کشورهای توسعه یافته از کشورهای در حال توسعه

فناوری

- انتقال فناوری به کشورهای در حال توسعه همان گونه که در گذشته در برنامه اجرایی ژوهانسبورگ توافق شده بود.

بودن برخی از آنهاست^۱. جامعه بین الملل نیازمند تجدیدنظر در رویکرد خود نسبت به مسایل زیست محیطی با تمرکز بر قوانین بین الملل محیط زیست است (۱۶).

رشد سریع کنوانسیون های بین المللی زیست محیطی از سال ۱۹۷۲ یعنی از زمان کنفرانس استکهلم تاکنون، توسعه فعالیت های زیست محیطی رادر بر داشته اما نمی توان گفت تمام این فعالیت ها حتماً در جهت حفاظت از محیط زیست جهانی بوده است. از جمله این فعالیت ها ایجاد معاهدات متعدد بوده که این خود نگرانی هایی به دنبال داشته چراکه این معاهدات بعضاً در تضاد باهم بوده و اینکه برای اجرایی کردن برخی از معاهدات زیست محیطی مابقی معاهدات کارآیی خود را از دست می دادند (۱۷).

اجلاس جهانی ریو +۲۰ قطعاً با کنفرانس های گذشته متفاوت بوده چرا که توسعه پایدار با محوریت اقتصاد سبز و تاکید بر حفاظت و مدیریت منابع طبیعی همگام با توسعه اقتصادی و اجتماعی را در دستور کار اصلی خود قرار داده است. در این راستا هدف حمایت و حفاظت از محیط زیست جهانی با تمرکز بر دیپلماسی بین المللی زیست محیطی و قوانین بین المللی محیط زیست است.

اجلاس جهانی ریو +۲۰ به دنبال اهداف مشخصی چون روند تکاملی قوانین ملی و بین المللی محیط زیست برپایه اصول بنیادی و زیر بنایی آن ها و همچنین اجرای آن، ترویج حاکمیت موثر ملی و بین المللی زیست محیطی، تقویت پیوند میان عدالت اجتماعی و پایداری زیست محیطی و ارایه یک چارچوب جهانی در جهت همکاری های بین المللی و نهادینه کردن تعاملات جهانی می باشد و این در واقع نگاهی فراتر از اجلاس ریو +۲۰ بوده که موجب تقویت حقوق محیط زیست می گردد.

کنفرانس جهانی ریو +۲۰ دو چشم انداز بسیار مهم از جمله اقتصاد سبز در زمینه توسعه پایدار و ریشه کن کردن فقر و همچنین چارچوب سازمانی برای توسعه پایدار را در دستور کار

می پردازد. به نظر می رسد تقویت چارچوب سازمانی بین المللی برای توسعه پایدار یک فرآیند تکاملی است و بایستی این ترتیبات حفظ شود و شکاف مربوطه مورد بررسی قرار بگیرد و ابعاد اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی توسعه پایدار مورد توجه قرار گیرد (۱۳).

در واقع می بایست توجه نمود که بنیاد اجلاس جهانی ریو براساس حاکمیت پایدار زیست محیطی بنا شده است، آن چنان که کشور برزیل در نامه ارسالی جهت برگزاری کنفرانس ریو به دبیر کل سازمان ملل اعلام داشته که با وجود اجماع بین المللی و نیاز به افزایش همکاری و هماهنگی میان سازمان های بین المللی و توافق نامه های زیست محیطی بایستی حرکت یکپارچه و گسترده به سمت توسعه پایدار وجود داشته باشد و بایستی به دنبال نقش شورای توسعه پایدار باشیم (۱۴).

باتوجه به مهم و اساسی بودن این مسئله بایستی به نکات ذیل در جهت تداوم آن توجه نمود:

- تاثیر بر امنیت و اقدام موثر در زمینه توسعه پایدار
- افزایش دانش جهانی به مباحث و اهمیت پایداری توسعه
- روش حاکمیتی موجود و به عبارت دیگر نگرش دولت ها به مباحث توسعه پایدار
- روند اجرایی و تامین مالی پروژه های مرتبط با توسعه پایدار
- وجود مشارکت های بین المللی در زمینه توسعه پایدار (۱۵)

نگرانی های موجود در خصوص استفاده از توسعه پایدار به عنوان یک چارچوب عالی در زمینه حفاظت از محیط زیست بین المللی بیشتر به این دلیل است که امروزه اکثریت شاخص های زیست محیطی کماکان با استانداردهای جهانی فاصله دارند. از جمله چالش های پیش رو در حقوق بین الملل محیط زیست وجود تراکم معاهدات و ناکارآمد

۱- بین سال های ۱۹۷۲ تا ۱۹۹۲ بیش از ۵۰ معاهده چندجانبه در رابطه با حفاظت از محیط زیست دریایی تاسیس گردیده است. یا

آب و هوایی، مقابله با بیان زایی و حفظ تنوع زیستی بود. دومین کنفرانس که در ژوهانسبورگ برگزار شد بار دیگر کشورهای جهان را بر پایداری بر این اصول متحد کرد (۱۹). پس از ۲۰ سال شاهد برگزاری اجلاس جهانی ریو بودیم که در این کنفرانس روی اقتصاد سبز، ریشه کنی فقر و دستیابی به یک چارچوب سازمانی برای توسعه پایدار و حفظ اکوسیستم های موجود و تلاش برای تجدید تعهدان سیاسی کشورها برای توسعه پایدار و چگونگی برخورد با چالش های نو ظهور نیز تلاش شده است.

قانون در یک مفهوم گسترده، نقشی اساسی در شکل دادن به تغییرات رفتاری مورد نیاز برای دستیابی به پایداری زیست محیطی و اجتماعی در زمینه توسعه پایدار ایفا می کند. در قرن ۲۱ روشن کردن مسیر برای توسعه، بیمه کردن پایداری زیست محیطی و اجتماعی است. تحولات حقوقی و نهادی در چهل تا پنجاه سال گذشته نشان می دهد که قوانین زیست محیطی در سطح ملی و بین المللی می تواند سهم قابل توجهی در جهت مشارکت پایدار بین محیط زیست و توسعه پایدار داشته باشد.

روند تکاملی توسعه پایدار پیوندی ناگسستنی با بقای بشر، عدالت اجتماعی، اخلاق پایدار و قانون که ابزار کلیدی برای تحقق مسیر توسعه پایدار زیست محیطی و اجتماعی است، دارد.

اجلاس بزرگ ریو+۲۰ در واقع به دنبال یکدل کردن سران ملل متحد در جهت یکنواخت سازی قوانین بین المللی و اجرای آن در سطح کلان جهت تحقق عدالت زیست محیطی بوده است. تحقق همه جانبه توسعه پایدار آرمانی مهم برای این اجلاس محسوب شده، چرا که بر پایه آن اقتصاد سبز و حاکمیت بین المللی زیست محیطی تثبیت می گردد.

منابع

1. www.unisdr.org
۲. دانیل بوتکین، ادوارد کلر (نویسندگان) وهاب زاده، عبدالحسین، (مترجم). "شناخت محیط زیست".

خود داشت و با این چشم انداز به دنبال آینده حقوق محیط زیست و بررسی فرصت ها و مسایل نوظهور، عدالت اجتماعی و پایداری زیست محیطی و چالش های حاکمیت زیست محیطی در سطوح ملی، منطقه ای و جهانی با تاکید بر بهبود و اثر بخشی آن ها می باشد(۱۸).

نکته ای که نباید از نظر دور داشت یک نگاه ویژه به مسئله حاکمیت بین المللی زیست محیطی است. این عنوان شاید راهبرد مناسبی برای سر و سامان دادن به رخدادهای محیط زیست بین المللی باشد اما نیاستی به آسانی از کنار آن گذشت، چرا که می بایست به این مسئله توجه نمود که کشورهای جهان اول به دنبال قیومیت زیست محیطی بین المللی هستند و بدین وسیله به دنبال تضعیف نقش یونپ می باشند و در واقع این دسته از کشورها می خواهند اثبات کنند که کشورهای در حال توسعه و توسعه نیافته در حفاظت از محیط زیست خود تعلل می کنند و یا توانایی حفاظت را ندارند. موضوع مطرح شده به صورت پنهان در حال شکل گرفتن است و این در حالی است که خود این کشورهای مدعی، ناقض مقررات زیست محیطی بوده اند. شایان ذکر است که آن ها در چارچوب این ادعا می خواهند شورای امنیت را دارای صلاحیت در خصوص مسایل زیست محیطی بدانند و این مسئله را تا جایی پیش ببرند که اهداف خود را پوشش دهند، اما به نظر می رسد در تقابل با این اقدامات بایستی نقش یونپ را بیش از پیش پر رنگ ساخت و رخدادهای زیست محیطی را کنترل کرد. نکته ای که می توان به آن اشاره کرد این که می توان مجرمان زیست محیطی را در عرصه بین المللی مورد تعقیب قرار داد. این مسئله از آن نقطه نظر اهمیت پیدا می کند که مجرمان زیست محیطی، همانا مجرمان علیه بشریت بوده و صلح و امنیت بین المللی را خدشه دار می سازند.

نتیجه گیری

نخستین کنفرانس توسعه پایدار سازمان ملل تحت عنوان "اجلاس سران زمین" به منظور بررسی وضعیت محیط زیست و توسعه پایدار در شهر ریو دوژانیرو برگزار شد. از جمله دستاوردهای این کنفرانس تفاهم نامه هایی همچون تغییرات

- held in Rio de Janeiro, Brazil, on June 20-22, 2012. (www.uncsd2012.org).
13. United Nations, 2002, Johannesburg plan of implementation .internet: http://www.un.org/esa/sustdev/documents/WSSD_POI_DD/English/poltoct.htm.
http://www.un.org/esa/sustdev/documents/WSSD_POI_DD/English/poltoct.htm
 14. http://www.un.org/esa/dsd/dsd_aofw/ni/ni_pdfs/htm_submissions/eu.pdf
 15. Dodds Flix & Richard Sherman, 2010, Stakeholder Forum for a Sustainable Future. Discussion paper1: International Governance for sustainable Development and Rio+20 . Initial Perspectives. For more Information see: <http://www.earthsummit2012.org> .p 5.
 16. <http://geodata.grid.unep.ir>
 17. Weiss Edith Brown, 1993, International Environmental Law: Contemporary Issues And the Emergence of A new World Order: Georgetown Law Journal, .p 94.
 18. Getulio Vargas Fundaco, 2012, Announcement and Call for nominations Rio+20 UNEP.
 19. <http://www.unep.org/DELC/Worldcongress/index.asp>.
 20. Lorenzetti Ricardo, 2012, Buenos Aires statement second preparatory meeting of the world congress on justice Governance and law for environmental sustainability.
- چاپ ششم، مشهد، انتشارات جهاد دانشگاهی مشهد
۱۳۸۸.
3. Ben bor and others, international environmental law in the asia pacific, (London, kluwer law in the asia pacific, (London, Kluwer Law International, 1998), P.30.
 ۴. گرین، آون، محیط زیست، ترجمه‌ی علیخانی، احمد، تهران، دوره‌ی عالی جنگ دانشکده‌ی فرماندهی و ستاد سپاه پاسداران انقلاب اسلامی، ۱۳۷۹.
 5. www.unep.org/dec/worldcongress/objectivesexpectedoutcome.asp/20-5-2012
 6. www.unep.org/DELC/worldcongress/about.asp/20-5-2012
 7. www.unep.org/dec/worldcongress/riobackground.asp/20-5-2012.
 ۸. فیروزی، مهدی، حق بر محیط زیست، سازمان انتشارات جهاد دانشگاهی ۱۳۸۵.
 9. zakri abdul hamid, 2011, kualalumpur statement. First preparatory meeting of the world congress on justice Governance and law for environment sustainability. & www.unep.org/DELC/worldcongress/kualalumpurmeeting.asp/20-5-2012
 10. Lorenzetti Ricardo, 2012, Buenos Aires statement second preparatory meeting of the world congress on justice Governance and law for environmental sustainability .& www.unep.org/DELC/worldcongress/objectivesexpectedoutcome.asp
 11. www.unep.org/DELC/worldcongress/backgrounddocs.asp.
 12. Rio+20, United Nations Conference on Sustainable Development, will be